

est negare Christum. » Et infra : « In anima Petri contigit, quod offerebat in corpore, non tamen pro Domino, quod temere presumebat, processit, sed aliter quam putabat; namque ante mortem, et resurrectionem Domini, et mortuus est negando, et revixit plorando. Sed mortuus est, qui superbe presumpsit; revixit autem, quia benigne ille respexit. » Ecce quoties Augustinus repetit, Petrum in anima mortuum esse, ac proinde peccatum mortale commisisse, cum Christum negavit. Et audet tamen Calvinus dicere, fideles predestinatos lethaliter peccare non posse.

His omnibus accedit manifesta ratio ex adversariorum ducta principiis. Actiones illas Adami, Davidis, Petri, ex genere suo peccata fuisse, nemo negare potest, nisi pravaricatio celestis mandati specialis, adulterium, homicidium, Christi abnegatio cum execratione, et perjurio alicui non videantur esse peccata; ea vero peccata a scientibus, et volentibus commissa, atque adeo voluntaria fuisse, extra controversiam est. Quare igitur, an ea peccata simul cum fide justificante in hominibus illis Adamo, Davide, Petro, consistere potuerint, an non potuerint. Nam si non potuerunt, excusserunt fidem justificantem, ac per hoc lethalia fuerunt, quod nos contendimus. Neque ipsi hoc negare possunt, cum ex communi adversariorum doctrina illa sint mortalia peccata, quæ cum fide consistere nequeunt.

Si vero dicat Calvinus peccata illa Adami, Davidis, Petri, cum fide consistere potuisse: sequitur, posse homines semel justificatos libere pravaricari Dei mandata, adulteria et homicidia perpetrare, Christum abnegare, addita etiam execratione, atque perjurio. Nam si hæc in hominibus semel justificatis cum ipsa fide justificante manent, hoc ipso a Deo non imputantur, nec tam sunt venialia, et remittenda, quam reipsa condonata, atque dimissa, neque reum faciunt ullius pœnæ ac supplicii. Hoc vero dogma nemo non videt quam sit absurdum, et perniciosum. Huc igitur disputationis summa perducitur, ut vel concedere cogatur Calvinus posse homines fideles, et predestinatos peccare lethaliter, ac per hoc non esse peccata omnia predestinatorum, post fidem semel adeptam, venialia: vel predestinatis fidelibus, id est, vere fidelibus licentiam tribuatur adulteria, homicidia, perjuria, et alia id genus scelera impune, ac libere perpetrandi.

Videtur autem Calvinus hoc posterius membrum eligere. Nam tametsi in Antidot. Concil. Tridentini sess. 6. can. 27. scripserit, ubi fides regnat, nullum esse peccatum: tamen can. 28. addit, semen fidei, id est, fidem veram et vivam, sed sopitam manere cum gravissimis lapsibus: « Semen, inquit, aliquid fidei manere in homine licet suffocatum, etiam inter gravissimos lapsus non nego, id quantumcumque est, particulam esse fateor veræ fidei; addo etiam vivam, quando aliter non posset ex ea ori fructus. Verum quoniam non apparet ad tempus, nec se usitatis signis exerit, perinde habetur ac quæ emortua, quoad sensum nostrum. » Itaque cum velit manere fidem veram et vivam in homine cum gravissimis lapsibus, licet ea non se prodant exterius: et certo sibi persuaserint adversarii, fidem justificare, et facere ut nulla peccata imputentur, sequitur ut crediderit Calvinus gravissimos lapsus fidelibus non imputari.

CAPUT VIII.

Refellitur error Lutherorum.

Lutherani, ut supra ostendimus ex Lutero, Melancthone, Illyrico, Heshusio, et Kemnitio, tria præcipue docent. Primo, peccata venialia esse illa, quæ a Deo non imputantur, quamvis ex se digna sint pœna, ac supplicio sempiterno. Secundo, illa peccata a Deo non imputari, quæ simul in homine cum fide, id est, cum fiducia misericordiæ consistunt. Tertio, illa sola peccata cum fide consistere, quæ sunt involuntaria. Ex quibus sequitur, quarto omnia peccata in infidelibus esse mortalia, et consequenter omnia peccata ex natura sua esse mortalia. De quo 4. cap. (quia commune est etiam quibusdam aliis scriptoribus non Lutheranis) seorsim postea disseremus. Nunc tria priora capita, quæ propria videntur esse Lutherorum, breviter refellamus.

Quod igitur primo loco affirmant, peccata venialia esse ea, quæ non imputantur, repugnant aperte Scripturis et Patribus. Scriptura siquidem in iis locis, ubi de peccatis venialibus ex consensu etiam Lutherorum loquitur, manifeste docet, oportere a Deo peti remissionem eorum peccatorum: non igitur ea sunt tecta et condonata, vel non imputata

(ut ipsi dicunt), sed imputantur, et ligant, ac reum faciunt quamvis facile condonentur, ac remittantur. Convenit inter nos, et Lutheranos, de venialibus agi Matth. vi: *Dimitte nobis debita nostra* (1): quia iustorum etiam est hæc humilis, et vera confessio. At hic videmus peti a iustis remissionem peccatorum venialium: proinde non fuisse ante condonata, vel non imputata. Eadem ratio est de loco illo I Joan. i: *Si dixerimus quia peccatum non habemus etc.*, continuo subiungitur: *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, et iustus, ut remittat nobis peccata nostra, et emundet nos ab omni iniquitate* (2).

At si peccata iustorum, quia persona grata est, non imputarentur, quid opus esset remissione? et cur oporteret confessionem ante premittere? nec dissimilis est locus ille Psalm. xxxi: *Pro hac* (id est, pro remissione peccati) *orabit ad te omnis Sanctus in tempore opportuno* (3) Et illud Psalm. xxxviii: *Tu propitius fuisti eis, et ulciscens in omnes adinventiones eorum* (4). Certe si ulcisceretur Deus peccata servorum suorum fidelium Moysis, Aaronis, et Samnelis, imputabat eis, nec tegebat, donec purgata essent. Huc etiam pertinet illud Joan. xiii: *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet* (5), quod sancti Patres ad peccata venialia pertinere docuerunt. Qui enim lotus est ab impietate et lethalibus criminibus, adhuc eget lotionem pedum, id est, remissione venialium, quæ instar pulveris in via vitæ huius pedibus nostris adherent: « Dominus dicit (inquit S. Augustinus tract. 56. in Joan.): Veritas loquitur, quod opus habeat pedes lavare etiam ille, qui lotus est. Quid fratres mei, quid putatis, nisi quia homo in sancto quidem Baptismo totus abluitur, non præter pedes, sed totus omnino: verumtamen cum in rebus humanis postea vivitur, utique terra calcatur. Ipsi igitur humani affectus, sine quibus in hac mortalitate non vivitur, quasi pedes sunt, ubi ex humanis rebus afficimur, et sic afficimur, ut si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos decipiamus, et veritas in nobis non sit. Quotidie igitur lavat pedes nobis, qui interpellat pro nobis, et quotidie nos opus habere, ut pedes lavemus, id est, vias spiritalium gressuum dirigamus, in ipsa oratione Dominica confitemur, cum dicimus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus*

debitoribus nostris. Si enim confiteamur sicut scriptum est, peccata nostra, profecto ille qui lavit pedes discipulorum suorum, fidelis est et iustus, qui dimittat nobis peccata nostra, et emundet nos ab omni iniquitate, id est, usque ad pedes, quibus conversamur in terra. » Hæc S. Augustinus. Ex quibus omnibus perspicuum esse potest, quam falso et temere dixerit Philippus (ut citavimus cap. 4.) peccata venialia esse peccata condonata. Et Illyricus, esse peccata, quæ propter fidem in Christum non imputantur, et Heshusius, esse peccata tecta, et Calvinus, esse peccata quæ iis, qui sunt in Christo Jesu, non imputantur.

Quod autem secundo loco dicunt, illa peccata non imputari, ac per hoc esse venialia, quæ simul cum fide consistunt, facili negotio convincitur esse falsum. Nam si id ita esset, ut adversarii volunt, sequeretur nullum esse mortale peccatum præter infidelitatem, ac proinde sacrilegia, homicidia, adulteria, furta, rapinas, non esse peccata mortalia, quod est et contra manifestam Christi, et Apostolorum doctrinam, et contra ipsorum Lutherorum sententiam. Sequi autem ex dogmate adversariorum, nullum esse mortale peccatum præter infidelitatem, probatur. Nam nullum est peccatum, quod fide necessario excludat, præter id quod opponitur, quod est infidelitas. Quod idem experientia ipsa manifeste testatur: nam si per fidem intelligatur assensus certus et indubitatus, his omnibus rebus adhibitis, quas Ecclesia ex verbo Dei scripto, vel tradito credendas esse docet, multos videmus inter Catholicos publicos peccatores, homicidas, fornicarios, fures, ebriosos, qui tamen sine ulla dubitatione fidem habent iis omnibus, quæ Ecclesia credenda proponit.

Si vero per fidem accipiamus id quod Lutherani falso sibi persuaserunt esse fidem, fiduciam videlicet misericordiæ propter Christum, et quidem specialem, qua unusquisque certo credat, et confidat, sibi Deum propter Christum esse propitium, videmus plurimos inter hæreticos qui eiusmodi fidem se habere dicant, cum vitam turpissimam ducant, et errores etiam gravissimos de Christo, de Ecclesia, de Sacramentis, de peccatis, de justificatione, cæterisque rebus ad doctrinam fidei pertinentibus doceant. Nam huic spe-

(1) Matth. vi, 12. — (2) I Joan. i, 8, 9. — (3) Psal. xxxi, 6. — (4) Psal. xcvi, 8. — (5) Joan. xiii, 10.

ciali fidei Lutheranorum non repugnat quælibet infidelitas, sed ea solum, qua quis non certo credit sibi Deum esse propitium.

Quod si forte Lutherani dicant, se nullos habere errores, et fidem illam suam specialem esse non posse in iis, qui homicidia, adulteria, et alia id genus peccata committunt: suis dimissis aliarum sectarum homines parumper inspiciant. Certe Calvinianos in erroribus multis et magnis versari, atque adeo blasphemos et sacrilegos esse neque ignorant, neque tacent, et tamen negare non poterunt, eos sibi certo persuadere se Deo propter Christum esse carissimos, ac proinde habere fidem illam specialem, quæ apud eos sola justificat. Quod item dicere possumus de Anabaptistis, de Trinitariis, et aliis, qui Lutheranis hæretici sunt, et tamen certo credunt sibi Deum propter Christum esse propitium. Quod si fiducia illa concipi potest ab iis, qui in erroribus contra verbum Dei pertinacissimi sunt, cur non poterit etiam concipi ab iis, quos homicidia, adulteria, furta, et alia similia peccata delectant?

At (inquit Philippus in locis, titulo de discrimine peccati mortalis et venialis) qui habet propositum peccandi, non accedit ad Deum, sed eum contemnit ac fugit: fides autem ad Deum accedit per Christum Pontificem: igitur impossibile est hæc duo simul consistere, propositum peccandi et fidem. Respondeo, eum qui habet propositum peccandi, si apprehendat Deum ut justum iudicem, et qui peccata, dum in nobis manent, odit, ac punit, quemadmodum eum Catholici apprehendunt, sine dubio fugere a Deo: at si Deum apprehendat (ut eum Lutherani apprehendunt) ita misericordem et facilem, ut peccata in nobis vere inhærentia et viventia nolit punire, sed tegere, ac pro eis Christi justitiam, et merita nobis imputare; nego eum ad Deum non accedere. Qui enim sibi persuadere potuit peccata vere in se manentia sibi a Deo non imputari, et iis non obstantibus se Deo propter Christum carum, et gratum esse; eadem facilitate credere poterit, propositum peccandi sibi a Deo non imputari, dummodo Christi merita, sua faciat per fidem. Certe Calvinus non existimavit impossibile propositum peccandi cum fide conjungere, quoniam in Antidoto canon. 28. sess. 6. Concilii Tridentini scripsit, etiam in magnis lapsibus remanere fidem veram et vivam. Ac non ipse quidem Lutherus tam certo credidit, non posse duo illa conjungi,

nt credidit Philippus. Nam in lib. de captivitate Babylon. cap. de Baptismo scribit, non posse hominem damnari quantumcumque peccatis, si stet, vel redeat fides. Quo loco per illam disjunctionem « si stet, vel redeat fides », aperte significavit, non se certo statuisse, non posse stare fidem cum magnis lapsibus.

Habemus igitur ex ipsa natura, et ratione fidei, omnia peccata cum ipsa fide posse consistere, præter infidelitatem, vel diffidentiam fidei, vel fiduciam contrariam: ac per hoc omnia peccata præter infidelitatem, vel diffidentiam prædictam, esse venialia, si omnia illa dici debent venialia, quæ fidem non excludunt. Sed probatur hoc idem rursus ex doctrina Patrum, et ex communi sensu et consensu omnium gentium. Nam si peccata omnia, vel saltem graviora, quæ nos mortalia nominamus, cum fide consistere non possent, sequeretur non posse hominem Christianum labi in fornicationem, furtum, homicidium, aut aliud simile peccatum, quin eodem momento fieret hæreticus. Nam fidem justificantem amitteret, quæ sola est vera fides: qui autem fidem veram amittit, hæretici dicuntur. At hoc repugnat toti antiquitati, et sensui, ac consensui omnium gentium. Semper enim in Ecclesia latissimum discrimen agnitum est inter hæreticos, et malos Catholicos, cum illi discessionem faciunt ab Ecclesia, isti intra Ecclesiam perditæ vivant; illi doctrinam oppugnant, isti disciplinam violent; illi zizanias, isti paleas; illi lupis rapacibus, isti morbidis ovibus comparentur.

Denique inauditum est in Ecclesia, ut ob solam fornicationem, vel adulterium, aut aliud simile peccatum Christianus aliquis fidem amisisset, atque adeo infidelis, aut hæreticus factus fuisse dicitur. S. Augustinus in lib. quæstionum in Matth. quest. 41: « Inter hæreticos, inquit, et malos Catholicos hoc interest, quod hæretici falsa credunt; illi autem vera credentes, non vivunt ita ut credunt. » Et lib. iv. de Baptismo contra Donatistas, cap. 18: « Constituamus, inquit, aliquem castum, continentem, non avarum, non idolis servientem, hospitalitatem indigentibus ministrantem, non cujusquam inimicum, non contentiosum, patientem, quietum, nullum æmulantem, nulli invidentem, sobrium, frugalem, sed hæreticum: nulli utique dubium est propter hoc solum, quod hæreticus est, regnum Dei non possessurum.

Constituamus alium fornicantem, immundum, luxuriosum, avarum, vel etiam aperiens idolis dedicatum, veneficum discordiosum, contentiosum, æmulum, animosum, seditiosum, invidum, ebriosum, comessatorem, sed Catholicum: nunquid propter hoc solum, quod Catholicus est, regnum Dei possidebit, agens talia, de quibus sic concludit Apostolus, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt? Si hoc dicimus, nos ipsos seducimus. » Neque opus est alia Patrum testimonia superaddere, cum res adeo sit perspicua, ut mirum sit ab ullo hominum in dubium revocari potuisse.

Probatum igitur est, sequi ex doctrina Lutheranorum, ut adulteria, homicidia, furta et alia id genus peccata sint omnia venialia, cum fidem utcumque ea accipiant non excludant. Esse autem hoc dogma contra doctrinam Christi, et Apostolorum, et contra eorumdem Lutheranorum sententiam, quæ erat assumptio nostri argumenti, facile potest ostendi. Christus enim Matth. v. *Qui dixerit, inquit, fratri suo fratre, veus erit gehennæ ignis* (1). Ex quo intelligimus, verbum contumeliosum in fratrem peccatum esse lethale. Et Matth. xxv. *Itē, maledicti in ignem æternum: Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare, etc.* (2). Ex quo loco recte colligit S. Augustinus lib. de fide et operibus cap. 15. non communicare bona sua cum indigentibus, et nullo magis rapere aliena, peccata esse mortalia, etiam in his, qui fidem nunquam amiserunt: « Erit ergo, inquit, æterna combustio, et eos in illam ituros veritas dicit, quorum non fidem, sed bona opera defuisse declaravit. » Apostolus autem, ut paulo ante idem Augustinus commemoravit, I ad Corinth. vi. ad Ephes. i. et ad Galatas quinto, enumerat aliquot genera peccatorum, et subiungit: *Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur* (3).

Denique Philippus Melancthon (ut supra citavimus) disertis verbis scripsit in Locis communibus, tit. de discrimine peccati mortalis et venialis, peccata voluntaria contra legem Dei, omnino esse mortalia. « Dixi, inquit, de veniali peccato. Sed cum hi, qui fuerunt renati scientes, et volentes violant legem Dei, ut cum amplectuntur impias opiniones, aut stabilunt eas sua approbatione, aut indulgent odiis, ambitione, flammis libi-

dinum, avaritiæ, aut externis factis ruunt contra legem Dei, ut David rapiens alienam conjugem, et astute maritum interficiens. Hæc actiones contra conscientiam sunt peccata mortalia. » Hæc ille. Cum igitur voluntarium adulterium, vel homicidium, vel aliud simile peccatum, ipso etiam teste Philippo, sit mortale, et tamen (ut ante ostendimus) cum fide consistere possit, manifeste sequitur, aut falsum esse quod idem Philippus cum Lutheranis cæteris docet, omnia peccata, quæ simul cum fide consistunt, esse venialia, aut certe ipsorum sententias inter se esse pugnantibus, et alteram ab altera destrui, atque unam ex altera refutari.

Jam vero tertium caput, quod continebat, illa sola peccata, quæ sunt plane involuntaria, cum fide posse consistere, ex iis quæ dicta sunt apertissime convincitur esse falsum, Jam enim ostendimus, non solum peccata involuntaria, sed etiam voluntaria, quantumvis gravia, simul cum fide consistere præter id solum, quod fidei contrarium est, hæresim videlicet, aut infidelitatem. Deinde peccata prorsus involuntaria apud eos, qui recte judicare possunt, non venialia, sed nulla sunt. Et si S. Augustino credimus, repugnantiæ loquitur, qui dicit peccatum involuntarium cum de ratione peccati sit esse voluntarium. « Usque adeo », inquit Augustinus lib. de vera religione, cap. 14, « peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. » Neque loquitur S. Augustinus de Judicio civili, ut Philippus nugatur, sed divino. Nam loquitur de peccato in genere, ut comprehendit etiam peccata malorum Angelorum, quæ ad iudicium civile nullo modo pertinent. Sed de hoc paradoxo Lutheranis in disputatione de concupiscentia, et de libero arbitrio plura dicemus.

CAPUT IX.

Peccatum veniale natura sua distingui a mortali, ostenditur ex Scripturis.

Nunc tandem ad veram sententiam comprobendam accedimus, ex cuius comprobatione non solum supradicti errores omnes radicitus eyellentur, sed etiam refutabuntur

(1) Matth. V, 22 — (2) id. XXV, 41. — (3) Gal. V, 21.

sententiae eorum scriptorum, qui a communi Theologorum, et Ecclesiae doctrina quavis ratione discesserunt. Probandum igitur nobis, peccatum veniale ex natura sua distinguatur a mortali, ac sine ulla relatione vel ad praedestinationem, vel ad misericordiam Dei, vel ad statum renatorum, esse ejusmodi, ut poenam quidem mereatur, sed non aeternam; et Deum offendat, sed non usque ad amicitiae dissolutionem. Id primum probabitur ex Scripturis; tum ex definitionibus ecclesiasticis; deinde ex doctrina Patrum; postremo ex ratione.

Quod attinet ad primum, Matth. v. sic legitur: *Quid irascitur fratri suo, reus erit iudicio; qui dixerit raca, reus erit concilio; qui dixerit fatue, reus erit gehennae ignis* (1). Hoc loco non respicit Dominus praedestinationem, neque discutit, quid possit, aut velit divina misericordia; sed res ipsas dijudicat, et peccatorum mensuram. Facit autem tres gradus iracundiae, unum ejus, quae ita levis est, ut in vocem nullam erumpat; alterum ejus, quae paulo gravior est, sed non tamen pervenit usque ad apertum convicium; tertium ejus, quae gravissima est, et manifestum convicium parit. Quamvis enim possit interdum iracundia interior esse gravissima, et tamen dissimulari exterius; nihilominus ordinarie quo est major, eo se magis prodat, et ideo Dominus levissimum iracundiam vocat eam, quae non manifestatur ullo signo exteriori.

Quod vero dicitur in secundo gradu: *Qui dixerit fratri suo raca*, non est omnino certum quid proprie significet. S. Augustinus lib. 1. de sermone Domini in monte, cap. 9. et S. Gregorius lib. XXI. Moral. cap. 5. scribunt, esse interjectionem irascentis, quae nihil determinate significet, sed solum exprimat animum esse commotum. Quae interpretatio probabilis est, praesertim cum dicat Augustinus, se id accepisse ab Hebraeis. Quamvis enim non invenitur in Scripturis ejusmodi interjectio, neque in Dictionariis, Hebraicis, et Chaldaicis, quae nunc extant, potuit tamen eo tempore fuisse in usu, ac deinde obsolescere: neque etiam necesse est in Dictionariis omnes omnino voces inveniri. Denique quod ea vox translata non fuerit in Graecum aut Latinum, argumento est, nihil ea proprie significari. Ceterum S. Hieronymus in commentario hujus loci annotavit vocem *Raca*, significare hominem vacuum. Nam a verbo

(1) Matth. V. 22.

רק quod est evacuare, fit nomen *רק* vacuum, et addito *א* more Syrorum, fit *רקה*.

Sed quod addit idem auctor hoc loco significare hominem vacuum cerebro, non caret difficultate; tum quia in Scripturis non facile invenitur ea vox in hoc sensu; tum quia vocare hominem vacuum cerebro, non videtur esse minus convicium, quam si vocetur stultus. Non possum autem me continere, quin Theodori Bezae ineptias hoc loco paucis perstringam. Is enim in annotatione ad hunc locum versionem Hebraicam hujus Evangelii reprehendit, quod pro *Raca* habeat *רקה*, quia (ut ipse dicit) majus convicium est vocare hominem *רקה*, id est, malum, quam fatuum, et tamen ipse idem suspicatur Christum sua lingua dixisse *רקה*, pro eo quod nos habemus *Raca*; neque animadvertit majus convicium significari per vocem *רקה*, quam per vocem *רקה*, illa enim impium significat, haec malum, et saepissime accipitur non pro malo, id est, scelerato, sed pro tenui, aut deformi, aut macilento, ut omitam quod littera *ק* non redditur latine per Ch, sed per Sc, aut per S, simpliciter, ut patet in vocibus, Hosanna, Salomon, Sabaoth, Sabathum, et similibus. Probabile igitur est, *raca* hoc loco significare hominem vacuum opibus, aut dignitate, aut certe vanum et otiosum. Nam et in his significationibus invenitur ea vox in Scripturis, et longe minus laedit, quam vox fatuus. Sed quidquid sit de propria significatione ejus vocabuli, illud nobis hoc loco satis est, minus grave peccatum describi per *raca* quam per *fatue*.

His autem tribus gradibus peccatorum respondent tres reatus, iudicii, concilii, et gehennae ignis. Et quidem reus iudicii dicitur (ut recte explicat S. Augustinus loco supra notato) qui aliquid fecit, unde in iudicium vocari possit, ut causa ejus discutatur. Reus concilii dicitur, cujus culpa certa est, sed ambiguum quanta sit, et quam poenam mereatur, et ideo iudices inter se conveniunt in concilium, ut definint poenae mensuram. Reus gehennae ignis dicitur, cujus culpa et mensura culpa, ac per hoc etiam poenae gravitas certa est. Significari autem per gehennam ignis, mortem aeternam apud inferos docent in commentario hujus loci Hilarius, Augustinus, Chrysostomus, et Theophylactus. Hieronymus hoc loco nihil dicit, sed in commentario, cap. 10. in illa verba: *Timele eum,*

qui potest animam et corpus perdere in gehennam (1), scribit, nomine gehennae semper in Evangelio significari poenas aeternas.

Ex his igitur conficitur argumentum ejusmodi: Manifestum convicium, teste vel iudice Christo, facit reum gehennae ignis, ac per hoc est peccatum mortale. Iracundia, sono vocis expressa, sed ad malum convicii non pertingens, facit reum concilii, id est, non constat an mereatur gehennam, sed aut ea poena, aut minore digna est. Inveniuntur igitur peccata quaedam, quae leviora sunt, quam ut gehennam ignis mereantur. Quorum enim cogeret concilium ad discernendum num aliqua culpa gehennam ignis punienda esset, si omnes culpa gehennam ignis mirentur? Sunt igitur culpa aliqua, quae divino iudicio sola poena temporali multandae sunt. Rursus iracundia, quae nullo signo externo foras erupit, non facit reum concilio, sed iudicio; hoc est, non constat, an mereatur poenam aliquam, an nullam; ex quo sequitur, ut sine dubio, si poenam mereatur, temporalem, non aeternam mereatur, cum sit levior culpa, quam ea esset, de qua dubium esse poterat, temporale ne supplicium, an aeternum mereretur.

Neque digna videtur responsione annotatio Bezae ad hunc locum Evangelii. Scribit enim inaequalia peccata hic describi a Domino, et minus esse reum fieri iudicio, quam concilio, et concilio, quam gehennae ignis: addit tamen, omnia peccata, quamvis inter se inaequalia, mortem mereri, quia stipendium peccati mortem esse scribit Apostolus ad Rom. vi. At si per mortem idem intelligit Apostolus, quod per gehennam Christus, cum eam vitae aeternae opponat, dicens: *Stipendium peccati mors, gratia Dei vita aeterna* (2), fieri non potest, ut omnia peccata mortem mereantur, nisi gehennam omnia mereantur. Jam autem demonstravimus ex Christi sententia non omnia peccata reum facere gehennae ignis. Non igitur stipendium est omnis peccati mors, sed ejus tantum peccati, quod opponitur gratiae et amicitiae cum Deo, de quo Apostolus loquebatur. Itaque diversis gradibus peccatorum, qui describuntur a Domino, non respondent diversi gradus suppliciorum in gehenna, ut Beza existimat, quia si ita esset, non recte Dominus de solo tertio gradu dixisset, *reus erit gehennae ignis*; sed respondent diversi gradus suppliciorum, quorum alia

sint aeterna, alia temporalia, alia brevissima. Atque haec de primo testimonio Scripturae.

Alia duo testimonia habentur Mat. XXIII. et Luc. vi. in quibus locis Dominus peccata quaedam comparat rebus natura sua levissimis, alia vero gravissimis. *Luces caeci* (inquit Mat. XXIII) *excolantes culicem, camelum autem glutentes* (3). Hic videmus peccata quaedam conferri culicibus, alia camelis: arguit enim Dominus Phariseos, quod gravissima precepta legis facile transgredirentur, minuta vero diligentissime observarent, atque ita peccata levissima studiose caverent, maxima vero sine scrupulo perpetrarent. Constat autem inter culicem et camelum tantum esse ex natura rei discrimen, ut nulla fere inter ea proportio esse videatur.

Rursus Luc. vi. *Quid, inquit, vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quae in oculo tuo est, non consideras* (4)? Certe inter festucam et trabem tanta ex natura rei differentia est, ut festuca leviter portari queat, trabs autem sit importabilis, et non solum oculum destruat, sed etiam totum corpus hominis opprimat, si illi imponatur. Si autem omnia peccata ex natura sua morte sempiterna digna essent, quis credat, ita quaedam ab ipso Domino extenuari potuisse, ut cum festuca et culice conferrentur, praesertim cum alia camelis, et trabibus ab eodem Domino fuerint comparata?

Est aliud testimonium Lucae XII. *Dico tibi, non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas* (5). Per novissimum minutum intelligunt Patres peccata minuta et levissima, pro quibus in carcere purgatorii satisfaciendum est, nisi in hac vita purgata vel relaxata fuerint. Tertullianus in lib. de anima, cap. XVII, per novissimum quadrantem, sive minutum, exponit modica quaeque delicta purganda ante resurrectionem. Origenes homil. 33. in Lucam, dicit, eos reddere novissimum quadrantem, qui modicum debent, et usque ad certum tempus delincent in carcere. Hieronymus in comment. ad cap. v. Matth.: « Hoc est, inquit, quod dicit, non egredieris de carcere, donec etiam minuta peccata persolvās. » Denique Cyprianus lib. iv. epist. 2. Ambrosius in comment. ad cap. XII. Lucae. et Eusebius Emisenus (seu potius Caesarius Arelatensis) homil. 3. de Epiphania, scribunt, per novissimum quadrantem intelligi ea pec-

(1) Matth. X, 28. — (2) Rom. VI, 21. — (3) Matth. XXIII, 24. — (4) Luc. VI, 41. — (5) Luc. XII, 50.

catæ, quæ post hanc vitam in locis purgatoriis expiantur, quæ sine dubio venialia sunt. Nam qui cum peccato mortali decedit ex hac vita, continuo stipendium peccati, mortem videlicet sempiternam accipit. Jam igitur cum debitum unius minuti minimum sit, neque in ullo tribunalis pro tam exiguo debito ullus damnari possit ad mortem, si Dominus peccata venialia cum tali debito recte comparavit, sequitur, ut peccata venialia ex natura sua mortem æternam nulla ratione mereantur.

Ad hæc Apostolus Paulus, I Corinth. III, peccata venialia rebus natura sua levissimis comparat, ligno, feno, stipulis: *Si quis, inquit, superædificat supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam, uniuscujusque opus manifestum erit. Dies enim declarabit, quia in igne revelabitur, et uniuscujusque opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manserit quod super ædificabit, mercedem accipiet: si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.* Quo loco (ut exponunt Ambrosius sermon 20, in Psalm. 118. Hieronymus lib. II, adversus Jovinianum, Augustinus lib. XXI de civitate Dei cap. 26. Gregorius lib. 4. Dialogorum cap. 39 et alii) significat Apostolus per *aurum et argentum, et lapides pretiosos*, opera perfecta et laudabilia, quæ in iudicio Dei examinata, nihil nisi mercedem promerentur: per *lignum, fenum, et stipulam* opera inutilia et reprehensione digna, sed venialia, quæ detrimentum quidem adferant et purgatione indigeant, non tamen a salute excidere faciant. Nunquam autem B. Paulus peccata venialia cum feno et stipulis comparasset, nisi revera essent, ut loquitur S. Gregorius loco notato, peccata minuta, atque levissima. Peccata enim ex natura sua mortalia ferro potius, aut æri, vel plumbo (ut ibidem idem Gregorius dicit) comparanda fuissent.

Accedat his testimonium S. Jacobi Apostoli, qui in 1. cap. suæ epistolæ distinguit tentationem a peccato, et peccatum a crimine: *Unusquisque, inquit, tentatur a concupiscentia sua abstractus, et illectus. Concupiscentia vero cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem* (1). Ubi S. Jacobus non distinguit motus concupiscentiæ in involuntarium, et voluntarium: nec dicit omnem motum volunta-

rium esse peccatum mortale, omnem involuntarium esse veniale, ut Philippus Melancthon voluisset. Sed distinguit tres motus concupiscentiæ: unum involuntarium, quo quis ad peccatum incitatur, sine ullo suo consensu, cum ait: *Unusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus; et hunc motum non dicit Apostolus esse peccatum, sed causam peccati, si nimirum accedat consensus.* Alterum motum vult esse imperfecte voluntarium, cum addit: *Concupiscentia vero cum conceperit, parit peccatum.* Esse autem hunc motum imperfecte voluntarium, et proinde peccatum, sed veniale, patet, quia nominatur peccatum, et tamen distinguitur a peccato consummato, et mortem generante. Ex quo intelligimus hunc secundum motum non esse peccatum consummatum, nec generare mortem, ac per hoc non esse peccatum mortale. Tertium denique adjungit perfecte voluntarium, et hunc motum esse peccatum mortale, declarat Apostolus, dicens: *Peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem.*

Neque vero suspicari debemus, peccatum consummatum hoc loco dici solum peccatum opere perpetratum, quasi desideria illicita mortalia peccata nominari non possent, nisi opere compleantur. Nam cum inter prima decem præcepta legis distincte nominentur, tanquam duo diversa mandata: *Non mœchaberis*, et: *Non concupisces uxorem proximi tui*, et cum Dominus in Evangelio Matth. V. dixerit: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo* (3). Dubium esse non potest, quin peccatum consummatum, et generans mortem, sit concupiscentia, cui perfectus et consummatus adhibetur assensus, tametsi nunquam opere compleatur. Neque respondere possunt Lutherani, peccatum illud, de quo S. Jacobus loquitur, cum ait: *Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum*, esse peccatum veniale ex misericordia Dei, quia videlicet fidelibus non imputatur, non autem esse tale ex natura sua. Nam ipsi solum ea dicant non imputari, quæ sunt plane involuntaria. Hoc autem, de quo loquimur, non est omnino involuntarium: nam alioqui non potuisset distinguere S. Jacobus concupiscentiam illicentem, et parientem peccatum ab ipso peccato, quod ab ea concupiscentia paritur. Si quidem (ut paulo ante diximus) non potest

(1) I Corinth. III, 12. -- (2) Jacob. I, 14. -- (3) Matth. V, 28.

CAPUT X.

Idem ostenditur ex traditione Ecclesiæ, et Patrum.

finigi, quemadmodum concupiscentia peccatum, pariat, nisi eliciendo a voluntate consensus.

Accedat ultimo duo loca, in quibus de peccatis quibusdam longe mitius Scripturæ loquuntur, quam de iis loqui solent quæ sunt omnium consensu peccata lethalia, Matth. XII: *De omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die judicii* (1). Aliud profecto est, verbum otiosum non esse sine culpa, et ideo discutiendum in die iudicii, aliud vero: *Ita in ignem æternum; Ligatis manibus et pedibus ejus, projicite eum in tenebras exteriores; Discedite a me omnes operarii iniquitatis, et alia id genus, quæ passim occurrunt in Evangeliiis.* Ephes. V: *Fornicatio, et omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut deceet Sanctos, aut turpido, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet sed magis gratiarum actio. Hoc enim scilicet intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi et Dei* (2). Non temere B. Apostolus cum sex peccatorum genera cavenda esse pronuntiasset, quæ videlicet apud gentiles vix pro peccatis agnoscebantur, fornicationem, immunditiam, avaritiam, turpia, verba, stultiloquia et scurrilitatem, de tribus prioribus tantum adjunxit, eos, qui talia agunt, non habere hæreditatem in regno Christi et Dei. Nimirum enim docere volebat, tria posteriora debere quidem esse aliena ab ore sanctificato fidelium, non tamen ex genere suo talia esse quæ excludant ab hæreditate Christi et Dei.

Neque hic locum habet quod adversarii dicere solent, quædam esse peccata venialia, quæ non excludant a regno Dei, sed ea non esse talia ex natura sua, sed ex misericordia Dei non imputante. Nam, ut sæpe diximus, ea sola venialia ipsi agnoscunt, ac non imputari dicunt, quæ sunt involuntaria. At peccata, de quibus hic agunt Christus et Paulus, voluntaria sunt, videlicet verba otiosa, minus honesta, stulta, scurrilia.

Peccata quædam ex natura sua venialia esse, non solum Scripturæ, quæ bactus protulimus, ostendant, sed etiam testimonia Ecclesiæ et Patrum. Nam Copellium Milevitanum can. 6. 7. et 8. docet, sanctos et justos homines habere peccata quædam, quæ tametsi sanctitati et justitiæ non repugnent, tamen vere peccata sunt, et remissionem indigeant, Sed quia possent adversarii respondere, peccata illa Sanctorum esse venialia ex misericordia Dei, non ex natura sua, proferemus commentarium S. Augustini, qui eorum canonum auctor fuit, ut ipse sua verba exponat. Tametsi enim canones illi nomine totius Concilii editi sunt, tamen qui eos composuit, Augustinus fuit. Is autem in lib. de natura et gratia cap. 35. 36. et 37. profert easdem Scripturas: *Dimitte nobis debita nostra*, et: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus etc.* quæ protulerat in illis canonicis Milevitanis.

Deinde cap. 38. explicat de quibus peccatis Scripturæ illæ intelligende sint: *Ita, inquit, nec commemorandum fuit, si Abel, quamvis merito justus appellatus est, paulo immoderatus aliquando risit, vel animi remissione jocatus est, vel vidit aliquid ad concupiscendum, vel aliquando immoderatus poma deersit, vel plusculo cibo erudior fuit, vel cum oraret, cogitavit aliquid, unde ejus in aliud vocaretur intentio, et quoties illa ista, ac similia multa subpreserint.* Hæc ille. Ubi satis ostendit, peccata venialia non esse solum primos, et involuntarios motus concupiscentiæ, quos adversarii peccata mortalia ex natura sua, et venialia ex Dei misericordia esse docent; sed etiam actiones quasdam malas, et plane voluntarias, ut risum immoderatum, cibum nimium, jocum non necessarium: quæ actiones si essent peccata mortalia ex natura sua, sine dubio imputarentur a Deo et hominem damnarent, ac per hoc cum justitia nulla ratione consistenter. Sola enim involuntaria (ex sententia adversariorum) non imputantur, et cum justitia consistunt. At hæc peccata

(1) Matth. XII, 36. -- (2) Eph. V, 3.

ex doctrina S. Augustini, et Concilii Milevitani venialia sunt, et cum iustitia consistunt. Igitur non sunt mortalia ex natura sua, sed ex natura, et ex genere, et modis omnibus, absolute, et simpliciter venialia.

Confirmatur hoc idem (propter Catholicos) ex Tridentino Concilio. Nam sess. 14. cap. 5. docetur, in Confessione Sacramentali peccata mortalia omnia, quae menti occurrunt post diligentem conscientiae discussionem, esse necessario aperienda: venialia vero utiliter aperiri, non necessario: ex quo sequitur, ut peccata venialia non solum in hominibus iustis, sed etiam in impiis esse possint, alioqui homines impii omnia omnino peccata, in confessione necessario aperire deberent, quod est contra doctrinam Concilii, et sensum Ecclesiae universae: At peccata venialia ex misericordia Dei ea non imputant, non sunt in impiis, sed in solis piis et iustis, ex sententia adversariorum: Igitur peccata venialia, quae in impiis esse Concilium Tridentinum admittit, non sunt venialia ex misericordia Dei ea non imputante, sed ex natura sua. Denique his accedit quod in Bulla Pii V. Pont. Max. per Gregorium XIII. renovata, in qua multi errores damnantur, unus est, nulla esse peccata venialia ex natura sua.

Præter hæc testimonia non desunt etiam Patrum Græcorum et Latinorum sententiae. Intelligimus enim sanctos Patres, cum de peccatis venialibus verba faciunt, ea venialia peccata significare velle, quae natura sua talia sunt, ex eo quod levissima, minuta, quotidiana vocant. Neque enim minuta, et levia recte dici queunt, quæ ex natura sua reum mortis æternæ constituunt, licet ex misericordia condonentur.

Origenes homil. 35. in Lucam sic ait: « Unusquisque pro qualitate et quantitate peccati diversam multæ sententiam expendit. Si parum est, quod peccas, ferieris damnum minus, ut Lucas scripsit, ut vero Mattheus quadrantis. Verumtamen necesse est hoc ipsum, quod extitisti debitor, solvere. Non enim inde exies, nisi et minima quæque persolveris. » Ille loquitur Origenes de venialibus non de mortalibus (ne forte quis dicat, minima dici ab eo peccata minima inter mortalia) nam in fine homiliæ scribit, eos qui debent unum quadrantem, certo tempore detineri in carcere (videlicet in purgatorio) qui debent ingentem summam, sempiterno tempore cruciari: « Si, inquit, qui

parum debet, non egreditur nisi exolvat minutum quadrantem: utique qui tanto debito fuerit obnoxius, infinita ei ad reddendum sæcula numerabantur. » Itaque venialia peccata vocat minima, et ideo minima, quia qualitate et quantitate sunt minima. Nam (ut ipse dicit) pro qualitate, et quantitate peccati supplicia decernantur.

Porro peccata minima qualitate et quantitate, ex natura et ratione sua minima sunt. Tertullian. in lib. de anima, cap. 17. peccata, quae temporariam purgationem admittant, mûdica delicta nominavit, ut supra citavimus.

S. Joannes Chrysostomus hom. 24. in Matth. exponens illud cap. vii: *Quid vides festucam in oculo fratris etc.*, peccata venialia, quae flagitiis opponuntur, delicta levissima, et culpas parvulas appellavit.

S. Hieronymus in commentar. cap. 5. Evangelistæ Matthæi, eadem venialia peccata, peccata minuta nominanda censuit. Et ibidem explicans illud: « Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, etc. » dicit esse discrimen inter *πάθος*; et *προσπάθειαν*, quod *πάθος*; sit desiderium cum consensu, *προσπάθεια* sit titillatio sine consensu, et addit *προσπάθειαν* culpam habere vitii, non tamen teneri in crimine. Ubi aperte docet, titillationem esse peccatum aliquod, sed leve, nec dici posse crimen, nisi accedat consensus, quia videlicet in illa titillatione non sit nisi peccatum negligentiae in præcavendo, vel cito rejiciendo, quod præcavendum, vel rejiciendum erat. Idem lib. II. adversus Jovinianum qui peccata paria docebat: « Non tibi, inquit, habebant tantas gratias, quos de humili in sublime levastis, quantum irascuntur, quos propter levè quotidianumque peccatum in exteriores tenebras retrusisti. » Ubi S. Hieronymus apertissime docet, levia, quotidianaque peccata, qualia sunt (ut ipse ibidem ait) verba otiosa, non mereri ex natura sua penam gehennæ. Nam si talem penam ea peccata mererentur, nulla fieret homini injuria, si ob ejusmodi delicta in exteriores tenebras truderetur, neque juste inde queri vel irasci posset. Sed nec levia ullo modo nominanda essent, ob quæ in tenebras exteriores detrudi aliquis posset.

S. Augustinus lib. de natura et gratia cap. 38: « Quia, inquit, sæpe in levissimis, et aliquando incautis obrepit peccatum, et iusti fuerunt, et sine peccato non fuerunt. » Hoc loco videmus, venialia peccata quæ iusti-

tiam non auferunt, vel ideo talia esse, quia in re levissima consistunt, vel quia obrepunt incautis. Præinde ratio cur peccatum aliquod sit veniale, non est, quia non imputatur, licet imputari possit (ut adversarii docent) sed quia in re levissima consistit, ut in verbo otioso, in risu nimio, in joco supervacaneo, vel quia obrepit incautis, ut evagatio mentis tempore orationis, ut cum Augustino Catholici docent.

Idem auctor de spiritu et lit. cap. 36: « His, inquit, constitutis, peccatum erit hominis ex fide viventis, aliquando alicui delectationi illicitæ consentire, non tantum in illis horrendis facinoribus, et flagitiis perpetrands; verum etiam in istis levioribus, ut vel aures alicui voci, quæ audienda non esset, vel linguam alicui, quæ dicenda non esset, accommodet. » Et in Enchirid. cap. 71: « De quotidianis, inquit, brevibus, levibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana fidelium oratio satisfacit. Eorum enim est dicere, Pater noster qui es in caelis, qui jam Patri tali regenerati sunt ex aqua et Spiritu sancto, delet omnino hæc oratio minima et quotidiana peccata. » Et sermon. 41. de Sanctis: « Illo, inquit, transitorio igne (de quo dixit Apostolus) ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem, non capitalia, sed minuta peccata purgantur. » Et infra: « Quibus peccatis licet occidi animam non credamus, ita tamen eam veluti quibusdam pustulis, et quasi horrenda scabie replentes deformem faciunt, ut eam ad amplexus illius sponsi celestis, aut vix, aut cum grandi confusione venire permittant.

Ex his locis colligimus, sensisse Augustinum, peccata venialia ex natura esse talia. Tum quia vocat ea brevia, levia, levissima, minuta, minima, quotidiana. Tum quia comparat ea cum pustulis, et scabie, quæ non solum non occidunt, sed etiam ex natura sua non sunt morbi lethales. Tum denique, quia peccata venialia vocat non solum subitosa quosdam concupiscentiæ motus, quos solos adversarii pro venialibus habent, atque a Deo non imputari dicunt, sed etiam peccata quædam omnino voluntaria, ut jocos supervacaneos, risum nimium, et similia, quæ ex natura sua in rebus levissimis consistunt, quibus adjungit etiam mendacia officiosa in Enchiridio cap. 22. cum sic loquitur: « Non

ideo mendacium poterit aliquando laudari, quia nonnumquam pro salute quorundam mentimur. Peccatum ergo est, sed veniale, quod benevolentia excusat. »

CAPUT XI.

Idem probatur ex ratione.

Jam vero peccata quædam ex natura sua venialia esse, ac per hoc non esse tam grævia, ut reatum sempiternæ mortis efficiant, his argumentis ex naturali ratione ductis confirmari potest.

Primum argumentum. Si peccata venialia ex natura sua essent mortalia, et solum fidelibus ob fidem, quam habent, non imputarentur; certe infidelibus omnino imputarentur, et mortalia essent. Id vero manifeste falsum, atque absurdum est: igitur falsum quoque, et absurdum erit, peccata venialia ex natura sua esse mortalia. Propositio ab adversariis conceditur, neque ulla probatione eget. Nam si sola fides causa est cur peccata aliqua sint venialia, sine dubio peccata omnia mortalia erunt his, qui fide carent. Assumptio igitur argumenti probatur. Nam in eodem genere peccati gravior Deum fidelis, quam infidelis offendit; siquidem fidelis magis tenetur perfectioni vitæ studere, quam infidelis, cum et majori lumine sit præditus, et plura a Deo beneficia, plura contra peccatum remedia, plura denique adjuvamenta receperit: *Ille servus* (ait Christus Lucæ XII. *qui cognovit voluntatem Domini sui, et non præparavit, et non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis: qui autem non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis.* *Omni autem, cui multum datum est, multum quæretur ab eo; et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.* Item ad Hebr. x: *Quanto magis* (inquit Apostolus) *putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei convulcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, et spiritui gratia contumeliam fecerit* (1)? Contra vero idem Apostolus docet, peccata infidelium ob ignorantiam, esse leviora, cum de se ita loquitur in epist. priorè ad Timotheum, cap. 1: *Misericordiam concessit sum, quia ignorans feci in incredulitate* (2).

§ (1) Luc. XII, 47. Heb. X, 49. — (2) I Tim. I, 16.

Quare merito S. Thomas in 1. 2. quaest. 89. art. 3. scribit, irrationaliter dici motus illos sensualitatis, qui in fidelibus peccata sunt venialia, in infidelibus esse mortalia, cum dignitas personae non minuat, sed auget rationem culpae. Et sane quis capiat, verbum otiosum infideli alicui peccatum esse mortale, mihi autem veniale, cum ego disertis verbis Deum dixisse legerim: *De omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicii*. Ille autem nihil ejusmodi noverit: et cum sine ulla comparatione magis teneat ego perfectione studere, quam ille? Igitur cum non sit Evangelio, neque recte rationi consentaneum, ut peccata fidelium venialia, mortalia sint infidelibus, sequitur ut etiam infidelibus sint venialia, ac per hoc ex natura sua, non ex conjunctione cum fide, vel alia ratione extrinseca sint venialia.

Secundum argumentum. Si proprie loqui velimus, non ideo peccatum aliquod est veniale, quia Deus illud ad reatum mortis aeternae non imputat, sed ideo Deus ad reatum mortis aeternae non imputat, quia veniale est. Veniale siquidem dicitur quod est venia dignum, sive in quo aliquid est, cur mitius puniri debeat. Quaero igitur quid illud sit, quod facit ut peccatum aliquod sit venia dignum, et ad reatum mortis a Deo non imputetur. Respondebunt, esse fidem, cum qua peccatum illud simul consistit. Sed rursus quaero, cur peccatum aliquod cum fide simul consistat, et sit veniale, aliud fidem excludat, et sit mortale. Respondebunt, quia illud involuntarium est, hoc voluntarium. Id enim, ut supra diximus, Philippus Melancthon, et ceteri Lutherani docent. At quid est hoc aliud, nisi discrimen peccatorum mortalium et venialium ad ipsam peccati rationem et naturam referre, et verbo negare quod re ipsa affirmare cogaris? nam voluntarium esse vel involuntarium, ad ipsam peccati naturam et rationem pertinet. Siquidem peccatum, quo magis est voluntarium, eo magis est peccatum; quo minus est voluntarium, eo minus est peccatum; etsi nullo modo voluntarium sit, nullo modo peccatum erit, ut supra ex Augustino docuimus.

Tertium argumentum ex S. Thoma 1. 2. quaest. 87. art. 3. et 3. part. quaest. 86. art. 4. Peccatum veniale ex natura sua non ponit in homine aversionem a Deo, cum non repugnet charitati, ut perspicuum est. At poena aeterna non debetur peccato, nisi ra-

tione aversionis a bono aeterno, quod est Deus. Igitur peccatum veniale ex natura sua non est ejusmodi, ut reum faciat hominem supplicii sempiterni.

Quartum argumentum. Si natura sua quavis offensio dissolveret amicitiam Dei, eadem ratione dissolveret quamvis aliam amicitiam. Quod enim ex natura rei convenit, semper et ubique convenit. At multum distat offensio gravis et capitalis a levi et veniali inter homines. Qui enim amicum vel incaute laedit; vel in re levissima, iudicio prudentium non censetur solvenda amicitiae satis justam causam dedisse, et sane stultissimus haberetur, qui ob quaecumque offensiuclam inimicus amico efficeretur, eumque usque ad mortem insectari vellet: igitur eam etiam amicitiam, quae nobis cum Deo intercedit, non dissolvit ex natura sua quaelibet culpa; neque ullo modo probabile est risum immoderatum, aut verbum otiosum ex natura sua tale esse hominem alioqui justum, et Dei amicum dignum efficiat perpetuo odio Dei, et sempiterno cruciatu.

Quintum argumentum. Peccatum non dicitur univoce de mortali et veniali, sed per analogiam quamdam; et proinde peccatum veniale non est perfecte peccatum sicut mortale, sed imperfecte, ut recte docent Albertus, S. Bonaventura, et alii, in 2. Sentent. dist. 42. et S. Thomas in 1. 2. quaest. 88. art. 1. ad 4. Igitur non debetur ei poena mortis aeternae, quae est simpliciter et perfecte poena, vel potius poenarum omnium gravissima.

Antecedens hujus argumenti, quod solum in controversiam venire potest, hac ratione probatur. Ad peccatum constituendum duo potissimum requiruntur, ut sit voluntarium, et contra legem, ut initio hujus libri demonstravimus; peccatum autem veniale omne aut non est perfecte voluntarium, aut non est perfecte contra legem; igitur nullum est veniale peccatum, quod perfecte et simpliciter sit peccatum, sed imperfecte, ut diximus, et secundum quid.

Assumptio declaratur, et probatur. Nam peccatum veniale triplex est, ut supra diximus; aut enim est veniale ex genere suo, ut verbum otiosum; aut ex imperfectione operis, et hoc vel ex subreptione, ut desiderium illicitae rei non plene deliberatum vel ex parvitate materiae, ut furtum unius oboli vel alterius rei, nullo, aut vilissimo pretio aestimatae. Peccatum igitur veniale ex su-

breptione non est perfecte voluntarium, proinde nec perfecte peccatum. Peccatum autem veniale ex parvitate materiae, est quidem perfecte voluntarium, sed non perfecte contra legem. Lex enim non prohibet furtum unius oboli in specie, sed prohibet furtum in genere. Et quia finis praecipii est charitas, qui prohibet furtum, prohibet injuriam et laesionem proximi, et furtum quidem rei notabilis, quo simpliciter proximus laeditur, prohibet simpliciter; furtum rei minima, quo proximus non laeditur, nisi secundum quid, non prohibet, nisi secundum quid. Quod autem de lege prohibente furtum exempli causa diximus, idem de ceteris similibus legibus intelligendum est. Quare peccatum veniale ex imperfectione operis non est perfecte contra legem, proinde nec perfecte peccatum.

Denique peccatum veniale ex genere suo esse potest perfecte voluntarium, et perfecte contra legem, si lex aliqua specialis de eo sit, sed ea lex non erit perfecte, et in rigore lex, ut sic loquamur. Nam cum (ut diximus, vel potius ut Apostolus dicit) finis praecipii sit charitas, et ex fine mensurentur praecipia, si quod praecipium constituitur de re, quae parum admodum ad eum finem pertinet, ut si speciali praecipio caveatur ne quis verbum otiosum loquatur, id praecipium non poterit esse perfecte, et in rigore, atque (ut aliqui loquuntur) antonomastice lex.

Ita videmus omnia peccata venialia, aut non esse perfecte voluntaria, aut non esse perfecte contra legem, quae perfecte et in rigore sit lex. Et quia quod non est perfecte voluntarium, hoc ipso etiam non est perfecte contra legem, nisi materialiter; propterea recte dicunt Theologi peccata venialia, cunctumque tandem generis sint, non esse contra legem, sed praeter legem.

Quod etiam hac etiam ratione confirmari potest. Si peccatum veniale perfecte ac proprie esset contra legem, sequeretur hominem quem statim atque unum aliquid peccatum veniale commisit, esse vere ac perfecte legis praevariatorem, et per hoc reum omnium celestium praecipiorum, juxta illud Apostoli Jacobi: *Qui offendit in uno, factus est omnium reus*, Jacobi II. (1). Hoc autem falsum, et absurdissimum esse constat ex eo,

quod Scriptura vocat homines simpliciter sanctos, et justos, et legis divinae observatores, etiam cum peccatis venialibus non careant. Nam de Zacharia, et Elizabeth sic scribit Lucas c. 1: *Erant autem justi ante Deum, incidentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine querela* (2). Hos autem carnis peccatis venialibus etiam tunc, cum (teste Evangelista) incedebant in omnibus mandatis Domini, dubium esse non potest, cum apostolus Joannes de se, et sui similibus dicat: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus*, I. Joan. I (3). Et alius Apostolus: *In multis offendimus omnes*, Jacobi III (4).

Denique peccata venialia non excludunt charitatem, nam aliqui in hominibus justis esse non possent, cum (teste Augustino lib. de natura et gratia, cap. ult.) charitas sit vera, perfectaque justitia: *Qui autem diligit, legem implet*, ut Apostolus ait Roman. XIII (5). Non igitur legis praevaricator est, qui sola habet peccata venialia, quin potius iis etiam praesentibus legem implere dicitur. Quare non sunt peccata venialia proprie contra legem, neque perfecte simpliciterque peccata.

CAPUT XII.

Diluuntur objectiones ex Scripturis.

Restat nunc, ut objectiones, quae contra ea quae diximus, fieri solent, breviter diluamus.

Prima obiectio sumitur ex Scripturis, quae generatim de omni peccato ita pronuntiant: *Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quae scripta sunt in libro legis hujus*, Deuteron. XXVII; *Anima, quae peccaverit, ipsa morietur*, Ezechiel. XVII; *Stipendium peccatorum*, Roman. VI; *Qui offenderit in uno factus est omnium reus*, Jacobi II; *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno caelorum*, Matth. V (6). Haec dicuntur de peccatis universis; igitur omnia peccata reum faciunt maledictionis divinae, et mortis aeternae, et a regno caelorum excludunt. Quare sunt omnia ex se mortalia, et si quae venialia sunt, id non habent ex natura sua, sed ex misericordia Dei,

(1) Jacobi. II, 10. — (2) Luc. I, 6. — (3) I Joan. I, 8. — (4) Jacobi. III, 2, 3. — (5) Rom. XIII, 8. — (6) Deut. XXVII, 26; Ezech. XVII, 20; Rom. VI, 23; Jacobi. II, 10; Matth. V, 49.